

DE KINDERKRUISTOCHT

Verbijsterende geschiedenis

Ludo Noens

Behoudens een van de meest massale, waren de zogeheten kruistochten ook een van de meest bloeddorstige en nutteloze ondernemingen uit de menselijke geschiedenis (over het algemeen al overwegend gedragen en voortgestuwd door verknipte waanideeën).

Vanaf het begin van het vorige millennium vertrokken over een periode van tweehonderd jaar vanuit onze westerse contreien minstens acht christelijke massamilities oostwaarts. Aanvankelijk doel: het Heilig Land bevrijden van de Turkse Seltsjoeken en een veilige pelgrimsroute naar Jeruzalem verzekeren (het Heilige Graf).

Eén van deze militaire expedities kan een succes worden genoemd: de eerste.

Op 15 juli 1099, na een slopende reis van drie jaar, nam het onderweg al sterk uitgedunde heir onder leiding van Godfried van Bouillon Jeruzalem in, ondanks honger en algemene uitputting. De islamitische en joodse bevolking kreeg zware klappen te verduren, de overlevenden werden ten slotte uit de stad verjaagd.

Fransen kronieken uit die tijd melden dat 'onze jongens' tot aan hun enkels in het bloed trappelden (*'Les nôtres marchaient dans le sang jusqu'aux chevilles'*).

Al de latere Latijnse tochten waren mislukte pogingen om het door de eerste kruisvaarders gewonnen en later weer verloren gegane terrein te heroveren.

De moslims, die ondertussen hun afzonderlijke sultanaten tot één rijk hadden verenigd, verklaarden de christelijke Latijnen hun Jihad, de Heilige Oorlog. In 1189 heroverde Saladin, de éénmaker van de islamitische wereld, Jeruzalem.

Het vierde kruisleger week helemaal van zijn Turkse doel af en viel in 1204 met Venetiaanse bondgenoten de Byzantijns-orthodoxe stad Constantinopel binnen. Boudewijn IX, de toenmalige Graaf van Vlaanderen die actief deelnam aan het bloedbad, werd er tot keizer van Byzantium gekroond (vijftig jaar later viel de hoofdstad opnieuw in handen van de Grieken).

PUERI

Na de vierde kruistocht vertrokken uit het westen twee expedities die in de geschiedenis hun weerga niet kennen. De onbekendheid die deze ondernemingen over het algemeen genieten is recht evenredig met hun verbazingwekkende vermetelheid. Het geheel lijkt op het eerste gezicht een grimmig sprookje, maar de historiciteit ervan staat buiten kijf (hoewel latere kroniekschrijvers de gebeurtenissen om diverse redenen hier en daar in de mythische verf hebben gezet).

Dit is het verhaal van de kinderkrustocht, zo ongewoon dat menig historicus het Latijnse woord *pueri* uit de oude kronieken in vraag stelt: gaat het werkelijk om *kinderen*, of eerder om jonge bezitlozen en zogeheten hori-gen?

Vanuit dit sceptisch oogpunt klasseert me de drieste feiten liever bij de ongeorganiseerde volkskruistochten (zoals de zogenaamde boerenkruistocht en herderskruistocht), waarvan de deelnemers door lijpe agitatoren werden gerekruteerd uit de minstbedeelde klassen.

Drijfveer achter die enthousiaste volkstoelopen was de vaststelling dat het stelletje parasitaire praalhanzen uit de sociale toplaag er in Palestina blijkbaar niets meer van bakte. Tijd voor de tussenkomst van mentaal en fysiek gehard, en vooral 'vromer en idealistischer' volk uit de onderlaag.

Maar arm of niet, cijnsboeren of (roof)ridders, zeker is dat die hysterische benden, opgejut door geschifte predikers en voormannen, steevast een spoor van moord, verkrachting en jodenvervolging achter zich lieten.

Nu, veel schijnt er toch op te wijzen dat de meeste deelnemers van althans de twee hieronder besproken ondernemingen inderdaad jonger dan veertien waren; laat ik ze hier dus verder kinderen blijven noemen.

Waarover geen twijfel bestaat is dat de twee charismatische aanvoerders van de hele tocht, anachronistisch geformuleerd, bijlange na niet 'de korte broek waren ontgroeid'...

STEFAN

Op een dag in mei 1212 krijgt de twaalfjarige herdersjongen Stefan van

Cloyes naar eigen zeggen van Jezus Christus persoonlijk een brief overhandigd. Hierin wordt hem gemaand een krijgsmacht van kinderen op been te zetten om Jeruzalem van de Saracenen te bevrijden.

De kleine herder, weesjongen vanaf zijn vijfde, stapt naar de Franse koning Filips II August en overhandigt hem de boodschap. Philips stuurt het kind begrijpelijkerwijze de laan uit. Maar Stefan is ondertussen zo bezeten van het idee dat hij overal zijn oproep van de daken gaat schreeuwen.

En het ondenkbare geschiedt. In korte tijd lukt het hem duizenden kinderen achter zich aan te krijgen. Niemand weet hoe deze kin-

deren het hebben klaargespeeld zich aan het ouderlijke gezag te onttrekken. Durven de diepgelovige ouders hen niet tegen te houden nadat ze ge-

hoord hebben dat zelfs Paus Innocentius III – toen ook aanstoker tot de genocide op de ketterse Katharen – sympathie voelt voor de beweging? Het zal wel een rol hebben gespeeld.

De plaatselijke kerkelijke en wereldlijke autoriteiten, het dient gezegd, keuren deze expeditie ten stelligste af (met hen ook meerdere kroniekschrijvers). In Parijs schudden de intellectuelen vol ongeloof het hoofd.

Na een maand is de kindermeute niet meer te stuiten.

En in het dorp Vendôme verzamelen zich uiteindelijk 30.000 kinderen (schrijft de cisterciënzermonnik Alberik van Trois-Fontaine, dertig jaar na de feiten). Een aantal jonge geestelijken voegt zich bij hen.

Van hieruit vertrekken ze onder het zingen van litanieën richting Middellandse Zee, slecht voorbereid, onderweg bedelend om overeind te blijven, ongewapend.

'We zullen Jeruzalem veroveren met de hulp van God,' predikt Stefan van Cloyes zelfverzekerd. 'De wateren van de zee zullen zich voor ons scheiden en op droog land zullen wij Palestina bereiken.'

Dat althans is hem in een visioen geopenbaard.

NIKOLAUS

Ondertussen heeft de mare van de Franse kinderkruistocht het Heilige Roomse Rijk bereikt. Na gehoord te hebben van Stefans predikingen krijgt plotseling ook de jonge snaak Nikolaus een visioen. Een hemelse stem maant hem aan een expeditie naar het Heilig Land organiseren, ditmaal met Duitse kinderen. Zijn trotse vader, een niet onbemiddelde boer, staat pal achter hem en vergezelt hem bij zijn predikingen.

En ook Nikolaus heeft succes. Eind juni 1212 vertrekt een tweede fanatieke kinderbegankenis uit Keulen. Het ongelooflijke is andermaal geschied.

Met opgeheven banieren, kaarsen en kruisen bereikt de Franse groep Lyon via Blois. Dan volgen de kinderen (jongens én meisjes) de Rhône tot aan Marseille. Maar eer het zover is zijn er al duizenden afgevallen door honger en uitputting. Sommigen keren terug, velen sterven.

Boeren die hen langs zien komen, kijken hen medelijdend na, geven hen soms wat te eten. Anderen lachen hen uit, schelden, trekken hun schouders op voor zoveel domheid. En, het kon niet uitblijven, de juveniele assemblee krijgt ook te kampen met de ongezonde aandacht van geïnfilterde lieden met

meer persoonlijke preoccupaties (*quidam maligni homines*).

Het leger van Stefan bereikt ten slotte sterk uitgedund Marseille. Het zijn 5000 kinderen die voor de Middellandse Zee wachten op het Wonder van de Scheiding der Wateren. Zoals te verwachten viel, gebeurt er niets. Dag na dag komen de kinderen met nieuwe hoop naar het water kijken. De zee blijft dicht.

En eensklaps, in hun diepste ellende, krijgen de kinderen hun mirakel. Twee kooplieden, Hugo Ferrus (IJzeren Hugo) en Guillaume Porquirres (Willem het Zwijn) bieden de kinderen gratis zeven schepen aan die hen naar Palestina zullen brengen. De kinderen zijn buiten zichzelf van blijdschap. Zij zien in de heren Willem en Hugo niet minder dan de afgezanten van God.

En de zeven schepen, volgeladen met de resterende groep, lichten het anker...

ONTBERINGEN

En de Duitse kinderen? Ongeveer gelijktijdig met hun Franse tochtgenoten vertrekken die uit Keulen. Het is ongehoord wat deze kinderen doen, nog nooit heeft men zoiets gezien. Zij zakken af naar Bonn - Koblenz - Mainz. Langs de Rijn vervolgen zij hun barre voettocht, trekken dan over de Alpen.

Ook hier komen duizenden om het leven. Er heerst honger onder de gelederen, men sterft van de dorst, van ziektes, door ongelukken, door totale uitputting. Er worden kinderen ontvoerd door roofridders. Velen zijn op een bepaald ogenblik zo gebroken dat ze er de brui aan geven. Ze willen terug naar hun moeder.

Toch bereikt een groep Milaan. Dan Genua en Rome.

In Rome wordt een afvaardiging door Paus Innocentius III ontvangen. De Paus raadt ze aan toch maar terug naar huis te keren. Het is genoeg geweest. Maar de kinderen willen de wateren der zee zien scheiden, want ook Nikolaus heeft hen dat beloofd.

En ook aan deze kust blijft het wonder uit. Grote teleurstelling. Sommigen keren verslagen terug, velen blijven in Italië wonen. De kronieken vertellen dat een kerngroep in Brindisi schepen vond die hen naar het Heilig Land voerden.

Inmiddels koelen de ouders van de Duitse kinderen, die van de tragedie hebben gehoord, hun woede door de vader van Nikolaus aan te klagen. Hij wordt opgehangen. Nikolaus zelf zal voort blijven leven als de harteloze kinderlokker in de prangende legende *De Rattenvanger van Hamelen...*

SCHURKENSTREEK

Terug naar de Franse trek. We zien de kinderen inschepen in Marseille in de boten van de zo gulle kooplieden Willem het Zwijn en IJzeren Hugo.

Eerste ramp: nabij Sardinië breekt een helse storm los. Twee vaartuigen met 2000 kinderen aan boord vergaan met man en muis. Ook de charismatische Ste-

fan van Cloyes verdrinkt.

Tweede ramp: de overgebleven schepen stevenen recht af op de Algerijnse haven Bougie. De zo vrome heren Willem en Hugo blijken in werkelijkheid gewetenloze schurken te zijn. Zij willen al de overlevende kinderen als slaven verkopen aan de Saracenen...

De Franse jongens en meisjes worden op de slavenmarkt van Bougie tentoongesteld. Men stuurt een grote groep verder, naar Alexandrie in Egypte. De stadhouder van Caïro, Malek el-Kamil, toont veel belangstelling voor deze troosteloze horde. Hij koopt 700 stuks. Ze zullen op zijn eigendommen werken. Hij heeft zich ook een aantal geestelijken aangeschaft om aan het hof van Caïro de levenswijze der Latijnen aan te leren.

Maar Malek el-Kamil is een redelijk beschaafd man; de kronieken vermelden dat zijn slaven het niet zo erg te verduren kregen. Een schrale troost. Erger is het gesteld met een karavaan kinderen die naar Bagdad vertrekt, 1300 km oostwaarts. Men belooft hen de vrijheid... als ze zich tot de islam bekeren. Achttien kinderen weigeren hardnekkig hun christelijk geloof te verloochenen. Zij worden gemarteld en onthoofd.

De epiloog van deze uitzonderlijke tragedie is kort. Van de 20.000 Duitse kinderen die vertrokken, zouden er uiteindelijk nog 2000 hun thuis hebben teruggevonden.

Van de Franse groep zag men nooit iemand weer. Een geestelijke die de jeugdige kruisvaarders indertijd vergezelde, keerde na twintig jaar terug naar het westen en vertelde hun verbijsterende lotgevallen.

Hugo Ferrus en Guillaume Porquierres, de twee kooplieden die zich bezondigden aan één van de grofste misdaden uit de geschiedenis, werden een paar jaar later terechtgesteld voor slavenhandel en voor hun aandeel in een poging om Frederik II, keizer van het Heilige Roomse Rijk, te vermoorden.

Referenties:

Peter Raedts, *The children's crusade of 1212*. Journal of medieval history, t. 3, 1977.

Peter Raedts, *La croisade des enfants a-t-elle eu lieu?* In *Les Croisades*. Seuil, Paris, 1988.

Gary Dickson, *The Children's Crusade: Medieval History, Modern Mythistory*. Palgrave Macmillan, NY, 2007.

Gary Dickson, *La genèse de la croisade des enfants*. Bibliothèque de l'école des chartes, n° 153-1, 1995.